

Libellen in Overijssel

Evert Ruiter, Gabi Milder-Mulderij, Martijn Bunshoek, Alex Huizinga, Wim Bakker & Paul Knolle 2020. KNNV Uitgeverij, Zeist. 360 pagina's. ISBN 978-9050117739. Prijs € 34,95

Rob Geraeds

Eind 2020 verscheen 'Libellen in Overijssel'. Overijssel is de libellenrijkste provincie van Nederland, zodat een publicatie over deze soortgroep een waardevolle aanvulling kan zijn op de landelijke en andere provinciale atlassen. Libellen van Overijssel is geen 'klassieke' provinciale verspreidingsatlas, zoals wellicht op basis van de titel verwacht wordt. Het houdt het midden tussen een fotoboek, provinciale verspreidingsatlas en wandelgids. Deze opzet komt voort uit de wens van de auteurs om hun liefde voor libellen met een zo breed mogelijk publiek te delen. Na het openslaan van het boek kan al snel geconcludeerd worden dat de auteurs hier ruimschoots in zijn geslaagd.

Rond de eeuwwisseling is een start gemaakt met het in kaart brengen van alle in de provincie voorkomende libellensoorten, wat in 2005 heeft

geresulteerd in een voorlopige verspreidingsatlas die door de Libellenwerkgroep Overijssel werd uitgebracht. Vanuit deze basis was het de bedoeling om uiteindelijk tot de publicatie van een boek over de libellen in Overijssel komen. Dit duurde langer dan aanvankelijk gedacht. De reden hiervoor was echter positief te noemen. Er werden namelijk steeds meer soorten in Overijssel ontdekt, die natuurlijk ook allemaal een plek in het boek moesten krijgen.

In hoofdstuk 1 wordt onder andere ingegaan op de evolutie, anatomie en levenscyclus van libellen, waarna in hoofdstuk 2 de waarde van de provincie Overijssel voor deze soortgroep wordt verklaard. Er wordt een overzicht gegeven van de diversiteit aan leefgebieden die ervoor zorgen dat er zo veel soorten voorkomen. De grote variatie aan waterbiotopen - van bronbeekjes tot rivieren en van poelen tot hoogvenen - maakt dat veel libellensoorten er geschikte leefgebieden vinden. De belangrijkste biotopen voor libellen passeren de revue, waarbij zowel een beeld wordt geschetst van de situatie in het verleden, als in het heden. Hierbij is er ook een alinea gewijd aan de waarde van de recente natuurontwikkelingsgebieden en het stedelijk gebied voor libellen.

Hoofdstuk 3 vormt het hart van het boek en bestaat uit de soortbesprekingen. Elke familie start met een korte algemene toelichting. Bij glanslibellen is hier een klein foutje in geslopen. Hier is vermeld dat in Nederland vijf soorten zijn waargenomen. Dit zijn er echter zes, waarschijnlijk is de Bronslibel over het hoofd gezien. Na de toelichting van de familie komen de verschillende soorten aan bod. Per

Rivierrombout

Comptus flavipes

De rivierrombout is een middelgroot en snelvliegend geel-ruikt getint libel. Het mannetje is ongeveer 10 cm lang, maar het vrouwtje is kleiner. Het mannetje heeft blauwe ogen en het vrouwtje groene. Het achterlijf van het mannetje is aan het eind lichtrood verkleurd.

Zoals de naam al aangeeft komt deze soort voor langs rivieren, vooral schone, zuurstofrijke rivieren met een zandige bodem.

In Nederland is de rivierrombout een vrij zeldzaam soort en is het voorkomen beperkt tot grote rivieren zoals de Rijn, de IJssel en de Oost. Het voorkomen wordt vooral bepaald door de kwaliteit van de waterkwaliteit en de aanwezigheid van voldoende voedsel. De rivierrombouten worden vooral gezien in de zomer, maar na de zomer zijn ze nog te zien. De rivierrombouten zijn vooral te zien in de zomer, maar na de zomer zijn ze nog te zien. De rivierrombouten zijn vooral te zien in de zomer, maar na de zomer zijn ze nog te zien.

In Overijssel komt de rivierrombout alleen voor langs de IJssel en is het meest tusschen in het traject van Zwolle tot de Boven-IJssel. Zieven de individuen kunnen overal opduiken. Zie kader.

198

soort worden de belangrijkste kenmerken, de biotoop en het voorkomen in Overijssel beschreven. De lengte van deze beschrijvingen varieert per soort, maar beslaat steeds één pagina. Omdat er veel uitgebreide publicaties over de kenmerken en ecologie van libellen beschikbaar zijn, is er voor gekozen om deze informatie beknopt te houden. Bij elke soort is een verspreidingskaart opgenomen waarin op basis van de kleurstelling direct inzichtelijk is waar de belangrijkste verspreidingskernen liggen. De enige uitzondering hierop is de Dwergjuffer. Omdat deze soort maar op één plek in Nederland voorkomt en hier in een zeer kwetsbaar milieu aanwezig is, is er terecht voor gekozen om de locatie niet op de kaart weer te geven. Bij de soortbesprekingen zijn onderaan de pagina pictogrammen opgenomen die een snel en duidelijk overzicht geven van de lengte van de soort, de duur van de larvale ontwikkeling, de vliegtijd, de mate van zeldzaamheid in Overijssel, de trend in Nederland in de periode 2008-2019 en op welke in het boek beschreven wandelroutes de kans het grootst is om de betreffende soort te zien. Bij sommige soorten is extra informatie toegevoegd die niet past in de standaard opzet van de soortteksten. In aparte kaders zijn bijzonderheden over de leefwijze, het leefgebied of de ontwikkeling van de soort in Nederland te lezen. Dergelijke kaderteksten zijn geschreven voor winterjuffers, Donkere

waterjuffer, Dwergjuffer, Noordse glazenmaker, Rivierrombout, Hoogveenglanslibel, Oostelijke witsnuitlibel, Sierlijke witsnuitlibel, Bandheidlibel en Kempense heidelibel. De soortbesprekingen worden afgesloten met drie pagina's met twee of meer foto's van de betreffende soort. Dit kunnen afbeeldingen zijn van de gehele libel, van bepaalde details, van dieren in vlucht of van de soort in de habitat. De foto's zijn stuk voor stuk van een zeer hoge kwaliteit en tonen de pracht van deze soortgroep in al haar facetten. Hoewel alle foto's prachtig zijn, ben ik persoonlijk vooral gecharmeerd van de foto's die de soorten in het habitat tonen. Door het grote formaat van het boek (29,5 x 29,5 cm) komen de foto's goed tot hun recht. Helaas doet de bladscheiding daar soms een beetje afbreuk aan bij de foto's die over twee pagina's zijn afgedrukt. De keuze van de foto's is duidelijk gemaakt op basis van de hoge kwaliteit ervan, waarbij er niet voor is gekozen om bijvoorbeeld per soort een foto van beide geslachten op te nemen. Een opvallende keuze hierbij is dat er bij de afbeeldingen niet is vermeld of er een vrouwelijk, mannelijk of niet uitgekleurd exemplaar te zien is. Hoofdstuk 3 wordt afgesloten met een korte bespreking van soorten die zich op termijn mogelijk (opnieuw) in de provincie kunnen vestigen. Hier wordt ook nadrukkelijk de vrees uitgesproken dat er ook een kans bestaat dat enkele zeer kwetsbare en zeldzame soorten kunnen verdwijnen.

Hoofdstuk 4 behandelt het libellenonderzoek in Overijssel en start bij de jaren twintig van de vorige eeuw. Er zijn hier ook kaarten opgenomen waarop per kilometerhok is te zien hoeveel soorten libellen er zijn aangetroffen. Dit kan een mooie stimulans zijn om gericht in 'soortenarme' hokken te gaan zoeken om zo de verspreidingskaarten verder in te kleuren. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met verspreidingskaarten per soort. Op kilometerhokniveau is hier met in grootte variërende stippen aangegeven of de soort in verschillende periodes (1900-1999, 2000-2009, 2010-2019) is waargenomen. Ondanks dat de verspreiding in deze periodes is afgebeeld, geeft het echter weinig inzicht in de daadwerkelijke veranderingen in het voorkomen, wat natuurlijk jammer is. Er is niet met verschillende kleuren of figuurvormen gewerkt. Wanneer de soort in de laatste periode is waargenomen, is daarom niet op te maken of de soort hier ook in de voorgaande periodes is gezien, of dat ze recent is verschenen. De toegevoegde waarde ten opzichte van de kaarten bij de soortbesprekingen is bij veel soorten dan ook beperkt.

Het boek sluit af met acht wandelingen waar gezocht kan worden naar libellen. Dit deel heeft geen hoofdstuknummer meegekregen, maar is als een soort bijlage opgenomen. Per wandeling

zijn een routekaartje en twee gebiedsfoto's opgenomen die samen met de korte kenschets snel een goed beeld van het gebied geven. Naast algemene informatie zoals de lengte van de route, terreingesteldheid en de beheerder van het natuurgebied, is ook opgenomen welke libellensoorten er voorkomen. Hierbij is een tweedeling gemaakt tussen voor het gebied kenmerkende en algemenere libellensoorten. Verder wordt beschreven op welke plekken op de route welke soorten verwacht kunnen worden, zodat je optimaal voorbereid het veld in kunt gaan om libellen te zoeken. Als mensen die veel in het veld zijn, snappen de auteurs als geen ander dat het natuurlijk niet handig is om het boek tijdens een wandeling mee te nemen. Daarom zijn de routes met de beschrijvingen ook als pdf te downloaden.

Al met al is *Libellen in Overijssel* niet alleen een bijzonder fraai vormgegeven, maar ook een verrassend en multifunctioneel libellenboek dat door de opzet uniek is voor Nederland. Een kniesoor kan vallen over het formaat van het boek, waardoor het niet past in de gemiddelde boekenkast. Echter, de uitstekende rug op de boekenplank zal vaak de aandacht trekken, hopelijk worden mensen daardoor eraan herinnerd om vooral buiten op zoek te gaan naar libellen in hun eigen omgeving.